

Rychetská, Magdaléna

Otázka autority : sino-vatikánské napětí

In: Rychetská, Magdaléna. *Bouřlivý příběh : postavení katolíků v Čínské lidové republice*. Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2023, pp. 55-73

ISBN 978-80-280-0166-7; ISBN 978-80-280-0167-4 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78443>

Access Date: 25. 06. 2024

Version: 20230720

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

4 OTÁZKA AUTORITY: SINO-VATIKÁNSKÉ NAPĚTÍ¹

Od konce 50. let 20. století čínští katolíci sjednocení pod VSČK obecně podporovali totalitní komunistický režim. Tou dobou papež Pius XII. (1876–1958, p. 1939–1958) čelil komunismu šířícímu se v celé východní Evropě a byl rozhodně proti myšlence nezávislé katolické církve v Číně pod přímým vedením komunistů. Už v roce 1949 vydal papež protikomunistické dekrety, které hrozily exkomunikací z katolické církve všem katolíkům podporujícím komunistické režimy. Ačkoli tento dokument v první řadě mířil na evropské katolíky, reprezentoval také základní postoj Vatikánu vůči čínským katolíkům žijícím v komunistickém režimu. V následujících letech vyjádřil papež svoji kritiku přímo vůči KS Číny v několika encyklikách.

Čínská vláda bez ohledu na kritiku Vatikánu dál prosazovala svoji vlastní představu o tom, jak řídit náboženský život v Číně. Pouze stát měl pravomoc legitimizovat náboženskou skupinu. Pokud šlo o KS Číny, „ideální občan“, pokud jím byl katolík, se musel podřídit komunistickým úřadům a zachovávat poslušnost komunistické straně, nikoli biblickým normám.² Takový postoj byl pochopitelně pro Vatikán nepřijatelný.

Na základě eskalace vztahů mezi ČLR a Vatikánem nedošlo mezi oběma státy od roku 1951 až do roku 1987 k žádnému oficiálnímu dialogu. Jakmile si VSČK upevnilo kontrolu a vliv, došlo ke zpretrhání veškerých pout s Vatikánem. Bez oficiálního spojení s Vatikánem se VSČK rozhodlo, že bude samo volit biskupy.

Během Velkého skoku vpřed (1958–1962) čínská vláda uplatňovala důslednou kontrolu nad náboženskými skupinami a řada náboženských aktivit byla zcela za-

1 Následující kapitola je je aktualizovanou verzí již publikovaného článku. Srov. Masláková, Magdaléna. 2019. The Role of Successive Popes in the Process of Unification of the Church in China. *International Journal for the Study of the Christian Church* 19(2-3), 133–148.

2 Vala, Protestant Reaction to the Nationalism Agenda..., 63.

stavena. Sino-vatikánské vztahy se také fakticky přerušily. Avšak papež Jan XXIII. (1881–1963, p. 1958–1963) zaujal v porovnání s papežem Piem XII. otevřenější postoj, a během Druhého vatikánského koncilu (1962–1965) nezveřejnil žádný dokument odsuzující komunismus. Naopak, snažil se otevřít katolickou církev modernímu světu a zemím mimo Evropu a pokoušel se obnovit také dialog s ČLR. Jeho nástupce papež Pavel VI. (1897–1978, p. 1963–1978) také kráčel v jeho stopách a prosazoval smířlivější cestu. V prosinci 1965 dokonce vyslal do Pekingu oficiální delegaci v naději, že dojde k obnovení rozhovorů. Delegace však byla neúspěšná, protože během několika měsíců po pekinské návštěvě zástupců Vatikánu začala Kulturní revoluce (1966–1976) a jednání se zastavila. Během této doby se situace dál zhoršovala. Vatikán, stejně jako zbytek světa získával o situaci katolíků v Číně pouze omezené informace. Vzhledem ke stále větší izolaci Číny se papež rozhodl, že uvolní podmínky pro čínskou podzemní církev, a dovolil podzemním biskupům, aby jmenovali své nástupce bez přímého pokynu Vatikánu.

V roce 1986 zahájil Vatikán formální jednání v naději na zlepšení situace milionů čínských katolíků, „oficiálních“ i „podzemních“.³ Jednání však byla i nadále velmi bouřlivá. Čínský režim často považoval gesto dobré vůle nabídnuté Vatikánem za provokaci. Jednání však přesto pokračovala a po několika desetiletích vyjednávání podepsaly Svatý stolec a ČLR v roce 2018 novou provizorní dohodu o jmenování čínských biskupů. 22. října 2022 Vatikán již podruhé prodloužil tuto prozatímní dohodu mezi Svatým stolicí a čínskou vládou. Tuto dohodu mnozí považují za milník sino-vatikánských vztahů, protože „obě strany souhlasily, že umožní vysvěcení biskupů přijatelných pro Vatikán i Čínu.“⁴

Dohoda signalizuje možné znovusjednocení katolické církve v Číně po více než šedesáti letech od rozdělení. Podle názoru některých je tato dohoda výhradně dílem papeže Františka. Měla by být však nahlížena v širších souvislostech historického a ideologického vývoje v katolické církvi. I když se k odpovědnosti za dohodu přihlásil samotný papež, jde spíše o výsledek mnoha let jednání mezi řadou jeho předchůdců a vládou ČLR. Postoj Vatikánu k Číně také silně ovlivnil Druhý vatikánský koncil. Na význam dohody ukazuje prohlášení papeže Františka, že „musí přijet do Číny“.⁵ Pokud k tomu dojde, bude prvním papežem, který navštíví ČLR od jejího vzniku.

3 Leung, Beatrice a Wang, Marcus J. 2016. Sino-Vatican Negotiations: Problems in Sovereign Right and National Security. *Journal of Contemporary China* 25, 467–482: tady 467.

4 Chu, Cindy Y.-Y. 2020. The Chinese Catholic Church in Changing Times. In Chu, Cindy Y.-Y. a Mariani, Paul P. (eds.). 2020. *People, Communities, and the Catholic Church in China*. Singapore: Palgrave Macmillan, 1–6: tady 2.

5 Lo, J. 2019. Why Must Pope Francis Come to China? *UCA News* [on-line]. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <<https://www.ucanews.com/news/why-must-pope-francis-come-to-china/84508>>.

Není překvapením, že dohoda mezi Vatikánem a ČLR je předmětem mnoha debat a sporů.⁶ Některé hlasy jsou otevřeně kritické.⁷ Podrobnosti dohody totiž zůstávají nezveřejněné. Víme však, že hlavním předmětem diskuse je jmenování biskupů. Papež František nejen uznal všechny biskupy jmenované VSČK a udělil jim dodatečné vatikánské svěcení, ale také odvolal jejich předchozí de facto exkomunikaci. Podpis prozatímní dohody by se měl rozhodně vnímat jako součást cíle Vatikánu propagovat a zavést všeobecnou a sjednocenou katolickou církev. Obě strany podepsaly dohodu jen několik měsíců poté, co pekingská vláda revidovala svoji náboženskou politiku, přičemž tuto revizi kritizovala řada učenců jako symbol potlačování náboženského života v ČLR.⁸ Prozatímní dohoda s katolickou církví proto některé komentátory zaskočila.⁹ A papež teď možná doufá, že KS Číny mírně uvolní pevnou kontrolu nad katolíky v Číně.

Oficiální postoj Vatikánu a jednotlivých papežů se od rozdělení katolické církve v Číně různil. Zatímco Pius XII. byl vůči režimu vysoce kritický a poskytoval svoji podporu podzemní církvi, většina jeho nástupců se snažila nalézt kompromis a zahájit dialog. Obávali se totiž schizmatu v katolické církvi. Postupný vývoj vztahů mezi Vatikánem a Čínskou lidovou republikou si představíme na pozadí měnících se postojů jednotlivých papežů.

4.1 Protikomunistický papež Pius XII.

Pontifikát Pia XII. (Eugenio Pacelli, 1876–1958) probíhal ve velmi těžké době, a to v období druhé světové války a v období poválečném, kdy se nejen Evropou šířily myšlenky nacismu, fašismu a komunismu. Přestože byl papež Pius XII. odsuzován za chybějící kritiku nacistického režimu, byl naopak extrémně odmítavý vůči komunistickým režimům jak v Evropě, tak v Číně. Se založením Čínské lidové republiky se sino-vatikánské vztahy výrazně zhoršily. Nová Čína byla nepřátelská vůči všemu, co bylo spojené se zahraničním imperialismem, což zahrnovalo i římskokatolickou církev. V této oboustranně odmítavé atmosféře proto nebylo překvapením, že nevznikl žádný dialog mezi novou Čínou a Svatým stolcem. Papež Pius

6 Chinese Catholics Remain Split Over Vatican Deal. 2019. *UCA News* [on-line]. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <<https://www.ucanews.com/news/chinese-catholics-remain-split-over-vatican-deal/85007>>.

7 United We Stand: China's Underground Priests. 2018. *UCA News* [on-line]. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <<https://www.ucanews.com/news/united-we-stand-chinas-underground-priests/83965>>.

8 Viz Batke, Jessica. 2017. PRC Religious Policy: Serving the Gods of the China. *Leadership Monitor*. 52, 1–9; Leung, Beatrice. 2005. China's Religious Freedom Policy: The Art of Managing Religious Activity. *The China Quarterly* 184, 894–913.

9 Chung, John. 2018. China Cannot Be Trusted on Sino-Vatican Deal. *UCA News* [on-line]. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <<https://www.ucanews.com/news/china-cannot-be-trusted-on-sino-vatican-deal/82773>>.

XII. navíc nekompromisně odsoudil myšlenku nezávislé katolické církve v Číně pod vedením nové komunistické vlády.¹⁰

Ideologický střet církve s marxistickým režimem a pozdějším odmítnutím náboženství obecně (a křesťanství zvlášť) se poté vyhrotil.¹¹ Papež Pius XII. opakovane zdůrazňoval potřebu boje proti komunismu. V roce 1949 vydal Svatý stolec *Dekret proti komunismu*, kterým exkomunikoval katolíky, kteří jsou členy komunistických stran anebo je jakkoliv podporují. Papež v tomto dokumentu označil komunistickou ideologii za zvrácenou nauku.¹² Papež znovu potvrdil úplné odmítnutí komunismu katolickou církví v encyklice *Ad Apostolorum Principis*, adresované primárně katolíkům v ČLR:

Protože pod dojmem vlastenectví, které je ve skutečnosti pouhý podvod, má toto [vlastenecké] sdružení v prvé řadě za cíl přimět katolíky k postupnému přijetí zásad ateistického materialismu, které popírají samotného Boha a odmítají náboženské zásady.¹³

Postoj Vatikánu byl jasný: materialismus – marxismus, komunismus a socialismus – se s katolickou vírou neslučuje a vlastenecká sdružení byla pouhými nástroji, jak prosazovat mezi jejich členy ateismus. Někteří pozorovatelé měli za to, že Pius XII. byl přehnaně posedlý komunismem a jeho posedlost vedla k rozkolům v církvi. V případě Číny byla situace ještě napjatější, protože papež Pius XII. během občanské války oficiálně podporoval nacionalistickou vládu Kuomintangu. Dokonce i poté, co nad nacionalisty v roce 1949 ve válce zvítězil komunistický režim, Vatikán stále uznával za vládce celé pevninské Číny nacionalistickou vládu na Tchaj-wanu.¹⁴

Papež Pius XII. vydal k čínským záležitostem následující encykliky:

(1) V roce 1952 v reakci na *Guangyuanský manifest* z roku 1951 publikoval Vatikán *Cupimus In Primis* chválící oddanost čínských křesťanů věrných Svatému stolci.

---

10 Janz, *World Christianity and Marxism...*, 134.

11 Tou dobou už Svatý stolec publikoval encykliku odmítající marxistickou ideologii. V roce 1937 vyjádřil papež Pius XI. negativní postoj Vatikánu ke komunismu v *Divini Redemptoris*. Komunismus a socialismus byly odmítány jako ateistické a bolševické. Pro více informací doporučujeme Luxmoore, Jonathan a Babiuchová, Jolanta. 2003. *Vatikán a rudý prapor: Zápas o duši východní Evropy: Studie o vztahu římskokatolické církve a komunistických států*. Praha: Volvox Globator, 45–47.

12 Decretos anticomunismo. 1949. *Montfort Associação Cultural* [on-line]. [cit. 2021-10-05]. Dostupné z: <<http://www.montfort.org.br/eng/documentos/decretos/anticomunismo/>>.

13 *Ad Apostolorum Principis*. 1958. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2021-10-05]. Dostupné z: <http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_29061958_ad-apostolorum-principis.html>.

14 Pro více informací o postoji Vatikánu ke komunismu viz Luxmoore a Babiuchová, *Vatikán a rudý prapor...* Situaci katolické církve v tomto období se zabývá Madsen, Richard. 1999. *China's Catholics. Tragedy and Hope in an Emerging Civil Society*. Berkley: University of California Press. Vztah mezi Vatikánem a Tchaj-wanem je blíže objasněn v Leung, Beatrice a Kuo, Wen-ban. 2014. *Taiwan's Role in the Chinese Catholic Church: the Bridging Endeavor*. In Chu, Cindy Y.-Y. (ed.). *Catholicism in China, 1900 – Present: the Development of the Chinese Church*. New York: Palgrave Macmillan, 169–188.

(2) V roce 1954, poté, co čínská vláda vyhostila všechny zahraniční křesťanské misionáře kvůli obavám ze špionáže, reagoval Vatikán vydáním encykliky *Ad Sinarum Gentem*, v níž papež vyjádřil svoji podporu zahraničním misionářům. Papež kritizoval čínskou vládu, a dokonce propagoval ideál mučednictví jako součást boje proti komunistickému režimu:

Pokud někdy dojde k tomu, že ten, kdo si přeje zůstat věrný božskému Vykupiteli až do smrti, musí zažít velké utrpení, ať je nese se silnou a pokojnou duší. [...] Kéž vám pomáhají svatí čínští mučedníci, kteří poklidně čelili smrti za lásku ke své vlasti a nade vše pro svoji věrnost božskému Vykupiteli a Jeho církvi.¹⁵

Papež tvrdil, že katolíci by měli dávat přednost tělesnému utrpení a smrti, než aby uznávali, nebo přímo podporovali komunistický režim. Proto řada čínských katolíků věrných Římu odmítla následovat vládu KS Číny.

(3) Další encyklikou byla *Ad Apostolorum Principis*, která byla zveřejněna 29. června 1958, poté, co nově založené Vlastenecké sdružení čínských katolíků vyhlásilo svoji nezávislost na Vatikánu. Vatikán odmítl schválit čínské biskupy pověřené VSČK a v encyklice pojednával o problému volby a jmenování biskupů v Číně bez souhlasu Apoštolského stolce:

Katolickou církev ve vašem národě, stejně jako ve všech ostatních nebude možné ovládat pomocí „nezávislé vlády“... Je naprosto nezbytné, aby vaše křesťanská obec... byla zcela podřízená papeži, zástupci Ježíše Krista na zemi, a byla s ním důsledně v jednotě z hlediska náboženské víry a morálky.

... žádná autorita, kromě té, která náleží nejvyššímu Pastýři, nemůže zrušit kanonické jmenování udělované každému biskupovi; žádná osoba ani skupina, ať už kněží nebo laiků, si nemůže nárokovat právo jmenovat biskupy; nikdo nemůže zákonně udělovat biskupské svěcení, pokud neobdržel pověření od Apoštolského stolce.

Proto, pokud se provádí svěcení tohoto druhu v rozporu se všemi právy a zákony a tímto zločinem je vážně ohrožována jednotnost církve, vzniká tím základ pro exkomunikaci vyhrazenou specialissimo modo Apoštolskému stolci.¹⁶

Důrazně se tak ohradil proti krokům čínské vlády a označil je za nepřípustné, protože, podle formulace v encyklice, je Vatikán jedinou právoplatnou autoritou při udělování biskupského pověření. Všichni biskupové zvolení čínskou vládou byli

15 *Ad Sinarum Gentem*. 1954. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2021-10-05]. Dostupné z: <http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_07101954_ad-sinarum-gentem.html>.

16 *Ad Apostolorum Principis*...

4 Otázka autority: Sino-vatikánské napětí

považování za neuznané Svatým stolicí a byli okamžitě exkomunikováni z univerzální církve. Podle Pia XII. stály marxismus, komunismus a socialismus v přímém protikladu ke katolické víře a vlastenecká sdružení byla pouhými nástroji, jak prosazovat mezi jejich členy ateismus. Pozice Vatikánu byla jasná: totalita je neslučitelná s katolickou vírou.

Posléze papež přikázal všem čínským katolíkům, aby bojkotovali novou komunistickou vládu pod hrozbou ztráty příslušnosti ke katolické církvi a exkomunikace. Katolíci, kteří vstoupili do KS Číny, nebo mladí lidé, kteří se stali členy Komunistické ligy mládeže, byli exkomunikováni a nebylo jim dovoleno účastnit se církevních svátostí.¹⁷

Jmenování biskupů bez souhlasu Vatikánu se považovalo za „velmi vážný akt neposlušnosti“; takoví biskupové nemohli učit katolickému evangeliu ani vést katolickou komunitu, přinejmenším podle Pia XII. Ze všech těchto prohlášení a činů bylo zcela zřejmé, že postoj Vatikánu k ČLR spočíval v naprostém odmítání kroků podnikaných čínskou vládou. Podle *Ad Apostolorum Principis* byl Vatikán jedinou právoplatnou autoritou schopnou jmenovat biskupy a pro dialog s komunistickou Čínou neexistoval žádný prostor. Svatý stolec neuznával žádného biskupa zvoleného čínskou vládou; všichni byli považováni za „neapoštolské“. Řada čínských katolíků věrných Římu odmítla uposlechnout vládu; někteří dokonce odmítali posílat své děti do státních škol nebo číst komunistické publikace. V obavě z hrozby exkomunikace a ztráty důvěryhodnosti někteří biskupové zvolení Státním úřadem pro náboženské záležitosti nechtěli neuposlechnout Vatikán a odmítli svěcení pod záštitou státu.¹⁸ Otázka biskupského svěcení byla nesmírně důležitá, protože „apoštolský mandát udělený Vatikánem hluboce [ovlivňoval] legitimitu a moc biskupů otevřené a podzemní církve, včetně loajality, které se jim dostávalo od otců, sester a laiků.“¹⁹ Neměli bychom zapomínat, že biskup není jen náboženským vůdcem, ale také obecnější autoritou, která může snadno přijít o podporu.²⁰ Poté, co VSČK začalo volit své biskupy, Svatý stolec tajně jmenoval biskupy, kteří neobdrželi nominaci od vlasteneckého sdružení a státu. Vatikán apeloval na všechny „dobré kněze“, aby následovali jeho pověřené zástupce, nikoli ty, které jmenovalo VSČK.²¹ Katolická církev tak zůstala rozdělena mezi VSČK s vlastními biskupy, schválenými KS Číny, a podzemní církví s jejími biskupy, posvěcenými Vatikánem.

17 Mariani, *Church Militant...*, 137.

18 Charbonnier, *Christians in China...*, 442.

19 Chan, Shun-hing. 2017. Civil Society and the Role of the Catholic Church in Contemporary China. In Lim, Francis K. G. (ed.). *Christianity in Contemporary China. Socio-cultural Perspectives*. 2. vydání, New York: Routledge, 123–138; tedy 125.

20 Koesel, Karrie J. 2014. *Religion and Authoritarianism: Cooperation, Conflict, and the Consequences*. New York: Cambridge University Press, 124.

21 Charbonnier, *Christians in China...*, 441.

4.2 Čas mlčení: Papež Jan XXIII. a Pavel VI.

Do roku 1978 chyběl jakýkoliv dialog mezi Vatikánem a čínskou vládou na pevnině. Vlastenecké sdružení nemělo vatikánské povolení pro svěcení biskupů, a tak již v roce 1958 čelila povolená katolická církev důležitému problému – ze 145 diecézí nemělo 121 vlastního biskupa. Proto začalo sdružení volit biskupy i bez papežského souhlasu: nominačním orgánem se stal Státní úřad pro náboženské záležitosti pod řízením KS Číny.²² Katolická církev v Číně tím byla ochromena – podzemní církev totiž také nebyla schopna vyřešit otázku nedostatečného množství biskupů. Byla izolována od západní podpory, čelila akutnímu nedostatku kněží, a navíc v této době eskalovaly existenční problémy kvůli pronásledování a útlaku vlády.²³

Ačkoli došlo k faktickému přerušení vztahů mezi Čínou a Vatikánem, ve Vatikánu proběhly změny, které ovlivnily tyto vztahy do budoucna. Nástupce Pia XII. Jan XXIII. (Angelo Giuseppe, 1881–1963, p. 1958–1963) bezprostředně po svém zvolení zaujal odlišný přístup k zemím pod komunistickou nadvládou a vyjádřil znepokojení nad situací v Číně. Nový papež byl více otevřený dialogu se socialistickými zeměmi a nebyl tolik antikomunisticky zaměřený jako jeho předchůdce. Dokonce omlouval východoevropské katolíky, kteří podporovali komunistický režim, protože neměli žádnou možnost odmítnout marxistickou ideologii. Jeho smířlivější přístup, který mu mezi katolíky vysloužil titul papež míru a spravedlnosti, znamenal postupné zlepšení vztahů mezi Svatým stolcem a některými komunistickými režimy.²⁴ Papež Jan XXIII. svolal Druhý vatikánský koncil (1962–1965) za účelem obnovy církve. Tento koncil byl největším zasedáním křesťanských představitelů všech dob a měli na něm zasedat všichni biskupové katolické církve z celého světa. Všichni z více než dvou tisíc biskupů byli bez výjimky pozváni, avšak biskupové z Čínské lidové republiky nezískali povolení se koncilu zúčastnit. Pro vývoj vztahů s ČLR je důležité, že během koncilu nebyl vydán žádný dokument, který by explicitně odsuzoval komunismus. Vatikán se snažil otevřít katolickou církev modernímu světu a zemím mimo Evropu a měl vliv na pokračování dialogu s ČLR.

Papež Pavel VI. (Giovanni Battista Enrico Antonio Maria Montini, 1897–1978, p. 1963–1978) rovněž pokračoval ve smířlivějším přístupu a uplatňoval tzv. vatikánskou „východní politiku“ (Ostpolitik), která spočívala v hledání kompromisu s komunistickými zeměmi. Během svého pontifikátu podnikl několik diplomatických cest, mezi nimi i do Asie. Aktivně se snažil obnovit dialog s ČLR. V prosinci 1965 vyslal do Pekingu delegaci v naději, že dojde k obnovení rozhovorů týkajících

22 Bays, *A New History of Christianity...*, 174.

23 Goossaert a Palmer, *The Religious Question...*, 380–381.

24 Luxmoore a Babiuchová, *Vatikán a rudý prapor...*, 167–173.

cích se situace čínských katolíků. Následně v lednu 1966 posílá také novoroční telegram předsedovi Maovi, který však zůstal bez odpovědi. Tyto snahy o navázání vztahů s ČLR ztroskotaly, protože během několika měsíců začala v Číně Kulturní revoluce, kdy byl veškerý náboženský život čínských obyvatel silně potírán. Papež Pavel VI. přesto vyjadřuje přání o navázání kontaktů s Čínou ve své homilii *Olenità dell'epifania di nostro Signore Gesù Cristo* z roku 1967, ale i tato výzva byla čínskou vládou ignorována. V tomto období dostával Vatikán a zbytek světa jen málo informací o situaci katolíků v Číně. Vzhledem ke stále větší izolaci Číny se papež rozhodl, že uvolní podmínky pro biskupy čínské podzemní církve, a dovolil jim, aby jmenovali své nástupce bez přímého pokynu Vatikánu.²⁵ Ačkoli se Pavel VI. pokoušel o pokračování rozhovorů s ČLR, v roce 1966 zřídil Svatý stolec apoštolskou nunciaturu v Tchaj-peji. Vatikán tak je jedinou evropskou zemí, která má dosud diplomatické styky s Čínskou republikou na Tchaj-wanu.

4.3 Postupné obnovení sino-vatikánského dialogu za Jana Pavla II.

Po roce 1978 vláda v Pekingu zareagovala na nabídky Svatého stolce na obnovení rozhovorů a možné smířování. Na počátku roku 1979 vyjádřil papež Jan Pavel II. (Karol Józef Wojtyła, 1920–2005, p. 1978–2005) přání usmíření se s Čínou a v roce 1987 došlo k obnovení oficiálních rozhovorů mezi Vatikánem a Pekingem.²⁶ V době jeho pontifikátu Svatý stolec toleroval biskupy jmenované vlasteneckým sdružením a také jim často dodatečně uděloval vatikánské svěcení. Papež Jan Pavel II. pokračoval v přístupu svých předchůdců směrem k dialogu a prosazoval rozvoj katolické církve v Číně a jednotu mezi čínskými katolíky. Současně s tím se vláda ČLR snažila zlepšit obraz Číny ve světě a uvědomila si, že by jí v tom mohl Vatikán pomoci.²⁷ V roce 1996 byla obnovena neoficiální rokování mezi vládou ČLR a Vatikánem, která byla zprvu úspěšná natolik, že papež Jan Pavel II. doufal v oficiální cestu do Číny v roce 2000. Dialog však nebyl zdaleka přímočarý, protože Jan Pavel II. byl v srdci konzervativce a byl dobře znám svým negativním postojem vůči komunismu. Navíc v roce 1999 čínská vláda tvrdě potlačila hnutí Falun Gong a společně s tím se obrátila proti všem náboženským skupinám.²⁸ Jako papež měl

25 Leung, Beatrice a Li, Tony. 2018. Taiwan-Vatican Relations from 1949 to the Present. In So, Francis; Leung, Beatrice a Mylod, Ellen Mary (eds.). *The Catholic Church in Taiwan: Birth, Growth and Development*. Singapore: Palgrave Macmillan, s. 110.

26 Chu, Cindy Y.-Y. 2014. China and the Vatican, 1979–Present. In Chu, Cindy Y.-Y. (ed.). *Catholicism in China, 1900 – Present: the Development of the Chinese Church*. New York: Palgrave Macmillan, 147–168: tady 147.

27 Leung a Wang, Sino-Vatican Negotiations..., 467.

28 Friedrichs, Jörg. 2020. Papal Presence in East and South Asia: China, India and Beyond. In Barba-

Jan Pavel II. zkušenosti s komunistickou nadvládou a demokratickou opozicí v evropském kontextu. Než se stal papežem, byl silným kritikem marxistické ideologie a pasivity Vatikánu tváří in tvář pronásledování a útlaku katolíků v komunistických zemích. I po zvolení papežem pokračoval v propagování náboženské svobody. Jeho pontifikát ale nepředstavoval návrat k antikomunistické doktríně, protože jeho osobní postoje neovlivnily jeho stanoviska, která zaujal jako papež. Přiznával, že se ve svém přístupu ke komunistickým zemím řídil dvěma protikladnými strategiemi – oficiální strategií dialogu a osobní strategií vzdoru.²⁹

Postoj Jana Pavla II. k ČLR by se mohl dát sotva popsat jako benevolentní, ale přesto se aktivně snažil o znovusjednocení katolické církve v Číně. Hlavní pokračující překážkou dialogů bylo svěcení biskupů bez papežského souhlasu. Jednání byla vágní: ačkoli někteří zástupci Svatého stolce byli pozváni na návštěvu Číny, na obzoru stále nebyla žádná dohoda mezi ČLR a Vatikánem. Jedním z důvodů bylo to, že Jan Pavel II. měl silné námitky proti nezávislé volbě čínských biskupů a mnohokrát ve svých dopisech do Číny otázku apoštolského mandátu zmiňoval. Nekritizoval přímo VSČK a jeho volbu biskupů, tak jako jeho předchůdce Pius XII., ale přesto v roce 1980 vyjádřil velmi jasně své stanovisko:³⁰

Pouto, které váže biskupy, jako jednotlivce i jako orgán, je biskup Říma, který z vůle Kristovy je také pastýřem všeobecné církve.³¹

O pět let později papež své stanovisko zopakoval:

Splynutí jedině, svatě, katolické a apoštolské církve [...] je otázka pouta, které spojuje každou místní církev s papežem a s katolickými společenstvími všech dalších zemí a které je důležité pro víru katolíků.³²

Papež také poskytl finanční a morální podporu podzemní církvi, což vedlo k řadě nezdarů v diplomatických jednáních. V roce 1991 například zveřejnil jmenování

---

to, Mariano (ed.). *The Pope, the Public, and International Relations*. Cham: Palgrave Macmillan, 97–117: tady 105.

29 Chenaux, Philippe. 2012. *Katolická církev a komunismus v Evropě (1917–1989). Od Lenina k Janu Pavlu II.* Praha: Rybka Publishers, 216–230.

30 Papež Jan Pavel II. adresoval své dopisy „Číně“ a „čínským biskupům“, ale ve skutečnosti jich byla řada určena pro Tchaj-wan, protože Vatikán měl diplomatické vztahy s Tchaj-pejem, nikoli s Pekingem.

31 Address of John Paul II to the Bishops of China on Their 'Ad Limina' Visit. 1980. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2021-10-05]. Dostupné z: <https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1980/november/documents/hf_jp-ii_spe_19801111_vescovi-cina.html>.

32 Address of Pope John Paul II to the Bishops of the Chinese Episcopal Conference on Their 'Ad Limina' Visit. 1985. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2021-10-05]. Dostupné z: <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1985/november/documents/hf_jp-ii_spe_19851108_cina-ad-limina.html>.

4 Otázka autority: Sino-vatikánské napětí

Ignatia Gong Pinmeie (1901–2000) čínským kardinálem.³³ Toto rozhodnutí podráždilo představitele VSČK a čínskou vládu, protože do roku 1988 byl Gong ve vězení za opozici vůči režimu.³⁴ Papež Jan Pavel II. chválil Gongu za jeho věrnost Kristu a odmítnutí poslušnosti VSČK. Nejvýznamnějším zádrhelem při jednání byla jedna konkrétní kontroverze. Dne 1. října 2000 papež Jan Pavel II. kanonizoval 120 katolických mučedníků, z toho 87 čínských katolíků. Bylo to poprvé, co Vatikán kanonizoval čínské rodáky. Vatikán doufal, že připomene čínským katolíkům jejich pouto s univerzální církví a vyjádří uznání čínské katolické církvi. Tento krok se však nesetkal u KS Číny s příznivým ohlasem. Nešťastné bylo načasování kanonizace – padlo totiž přesně na den, kdy se připomínalo založení ČLR. Navíc, několik kanonizovaných mučedníků KS Číny a VSČK označovaly za zločince a imperialisty. Někteří byli dokonce obviněni ze sexuální požívачnosti.³⁵

Dalším problémem při dialogu s ČLR bylo také to, že pekingská vláda nechtěla, aby Vatikán jako suverénní stát zasahoval do domácích záležitostí Číny. Pro KS Číny bylo jmenování čínských biskupů příkladem zahraničního vměšování do politických záležitostí ČLR.³⁶ ČLR dodnes vnímá katolickou církev hlavně jako součást zahraničního státu Vatikán, a ne jen jako náboženskou organizaci. Tento fakt celkově ztěžuje situaci katolíků v Číně.

4.4 Papež Benedikt XVI. a naděje na prolomení ledů

Signál k prolomení ledů představoval pastorační list, který v roce 2007 zaslal papež Benedikt XVI. (Joseph Ratzinger, 1927–2022, p. 2005–2013) čínským katolíkům. Tento list byl náznakem naděje Svatého stolce pro možné usmíření a sjednocení katolické církve v Číně. Papež Benedikt si byl totiž vědom, že nefungující dialog s vládou ČLR zapříčiňuje čínským katolíkům řadu problémů a vede k schizmatu v církvi. V dopise požadoval sjednocení oficiálně povolené katolické církve s podzemními katolíky.³⁷ Podle některých je tento dopis „nejdůležitějším papežským dopisem k Číně za padesát let“.³⁸ Benedikt XVI. v něm zdůraznil jednotu jako jeden z nejdůležitějších požadavků Vatikánu:

33 Kardinálem byl jmenován *in pectore* (tajně) již v roce 1979. V době jmenování byl vězněn komunistickým režimem.

34 Téhož roku Gong odešel do USA, kde žil až do své smrti. Pro více informací o Gongovi doporučujeme Mariani, *Church Militant*...

35 Phan, *Christian Martyrdom in Asia*..., 397.

36 Chu, *China and the Vatican*..., 148–151.

37 Moody, *The Catholic Church in China Today*..., 409.

38 Mariani, Paul P. 2014. The Four Catholic Bishops of Shanghai: “Underground” and “Patriotic” Church Competition and Sino-Vatican Relations in Reform-Era China. *Journal of Church and State* 5(1), 38–56: tady 48.

Sbližování a sjednocení... jsou základními a nedílnými prvky katolické církve: proto návrh na církev, která je „nezávislá“ na Svatém stolci, v náboženské sféře, je neslučitelný s katolickou naukou.³⁹

Zde vidíme jasný vývoj v papežské rétorice. V tomto dopise papež potvrzuje autoritu Vatikánu ve všech otázkách víry, zatímco Pius XII. tvrdil, že moc církve se „v žádném smyslu neomezuje na takzvané ‚přísně náboženské záležitosti‘.“⁴⁰ Tím, že se vzdal ideálů Pia XII., vytvořil Benedikt XVI. prostor pro jednání, ačkoli Vatikán dlouho dával najevo odhodlání Svatého stolce více se zapojovat do moderního světa a být otevřený dialogu.⁴¹ Toto gesto dobré vůle mělo alespoň na několik let pozitivní odezvu u čínské vlády.

Benedikt XVI. skutečně usiloval o navázání oficiálních diplomatických vztahů s ČLR. Byl dokonce ochotný přesunout čínskou nunciaturu z Tchaj-peje do Pekingu. Vatikán v roce 2006 požadoval, aby čínská vláda skutečně zaručila náboženskou svobodu v zemi. Na oplátku by pak Vatikán přerušil diplomatické vztahy s Tchaj-wanem.⁴²

Nějakou dobu se skutečně zdálo, že mezi Vatikánem a VSČK bylo v otázce jmenování biskupů dosaženo jisté shody a že by skutečně mohly být vzájemné diplomatické vztahy obnoveny. Příkladem oteplování vztahů je rok 2011, kdy VSČK zrušilo plánované vysvěcení biskupů, protože kandidáti nebyli schváleni Vatikánem. Ale později jiná jmenování pokračovala a jednání se znovu zasekla na bodě mrazu.⁴³ Poté už Benedikt XVI. nedokázal udržovat dobré vztahy s ČLR. Právě v novém papeži Františkovi viděli někteří komentátoři jasnější budoucnost sino-vatikánských vztahů.

4.5 Papež František a prozatímní dohoda

Papež František (Jorge Mario Bergoglio, *1936, papežem od 2013) je v sino-vatikánských jednáních výjimečný, protože se mu podařilo podepsat s ČLR dohodu.

39 Letter of the Holy Father Pope Benedict XVI to the Bishops, Priests, Consecrated Persons and Lay Faithful of the Catholic Church in the People's Republic of China. 2007. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070527_china.html>.

40 Ad Apostolorum Principis...

41 Zängle, Michael. 2014. Trends in Papal Communication: A Content Analysis of Encyclicals, from Leo XIII to Pope Francis. *Historical Social Review* 39(4), 329–364; tady 361.

42 Zhang, Juyan. 2017. *Sino-Vatican Faith Diplomacy: Mapping The Factors Affecting Bilateral Relations*. Los Angeles: Figueroa Press, 13–14.

43 Viz Wiest, Jean-Paul. 2014. Sino-Vatican Relations under Pope Benedict XVI: From Promising Beginnings to Over Confrontation. In Chu, Cindy Y.-Y. (ed.). *Catholicism in China, 1900–Present: the Development of the Chinese Church*. New York: Palgrave Macmillan, 189–216.

4 Otázka autority: Sino-vatikánské napětí

Od roku 2014 zahájil Svatý stolec tajné rokování s čínskou vládou a již o tři roky později tyto dvě strany našly kompromis a obnovily oficiální diplomatické vztahy.⁴⁴ Dne 22. října 2022 Vatikán již podruhé prodloužil prozatímní dohodu mezi Svatým stolcem a čínskou vládou. Poprvé byla smlouva podepsána v září 2018 na období dvou let, následně byla prodloužena v roce 2020. Jednalo se o historický moment, kdy Svatý stolec a vláda Čínské lidové republiky podepsala vzájemnou dohodu vůbec poprvé. Přesný obsah dohody zůstává nezveřejněný, ale víme, že ústřední problematikou je svěcení biskupů v ČLR. Dohoda uděluje KS Číny pravomoc volit katolické biskupy v Číně, ale Svatý stolec si ponechává právo veta. Čtyři dny po podpisu dohody vysvětlil papež dohodu v *Poselství papeže Františka čínským katolíkům a všeobecné církvi*.⁴⁵ Kromě objasnění svých motivů rovněž v listu dodatečně schválil sedm biskupů zvolených KS Číny bez papežského souhlasu. Apeloval také na podzemní církve, aby se sjednotila s vlasteneckým sdružením, a na čínské katolické kněze, aby si zažádali o občanskou registraci v rámci Vlasteneckého sdružení čínských katolíků. Podle dokumentu papež doporučoval čínským katolíkům, aby vstoupili do VSČK – s tím, že oficiální registrace pod vedením KS Číny neznamená neloajlnost vůči Vatikánu. Papež dokonce přímo požádal, aby podzemní biskupové odstoupili ze své funkce ve prospěch biskupů jmenovaných VSČK – a tedy schválených stranou. Po vlně kritiky, která se po vydání listu vznesla, vydal v této záležitosti později Svatý stolec vysvětlení k doporučení, v němž zdůrazňuje, že registrace musí být dobrovolná:

Svatý stolec nemá v úmyslu nutit nikoho proti jeho svědomí. Na druhou stranu se domnívá, že podzemní církve není normálním jevem v životě církve, a dějiny ukazují, že pastýři a věřící se k ní uchylují pouze v utrpení, v touze zachovat si vlastní víru neporušenou... Svatý stolec proto nadále žádá, aby občanská registrace duchovních proběhla způsobem, který zaručuje respekt ke svědomí a hlubokému katolickému přesvědčení dotčených osob. Pouze tak je možné podporovat jednotu církve a přínos katolíkům k dobru čínské společnosti.⁴⁶

V reakci na tento apel někteří neoficiální podzemní biskupové skutečně odstoupili ze svých funkcí ve prospěch kandidátů oficiálně jmenovaných VSČK.⁴⁷

44 Friedrichs, *Papal Presence in East and South Asia...*, 106.

45 Message of His Holiness Pope Francis to the Catholics of China and to the Universal Church. 2018. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2018/documents/papafrancesco_20180926_messaggio-cattolici-cinesi.html>.

46 Pastoral Guidelines of the Holy See Concerning the Civil Registration of Clergy in China. 2019. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <<http://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2019/06/28/0554/01160.html#en>>.

47 Například UCA News oznámil, že podzemní biskupové Guo a Peter Zhuang Jianjian odstoupí ze svých funkcí. Bližší informace viz Vatican Mission Oversees Chinese Underground Bishops Stepping

Svatý stolec se navíc ve jménu snahy o navázání vztahů s ČLR v posledních letech vzdává jakékoliv kritiky čínského režimu. Papež například žádal čínské katolíky, aby byli

dobrymi občany, milujícími svoji vlast a sloužícími své zemi poctivě a s plíí, podle svých nejlepších schopností.⁴⁸

Toto znění je vlastně v souladu se způsobem, jakým čínská vláda požaduje od věřících občanů, aby podporovali a milovali svoji zem, a teprve potom milovali svou vlastní víru (*aiguo aijiao* 爱国爱教). Jak shrnují Leung a Wang:

KS Číny stále zdůrazňuje roli věřících jako „dobrých občanů“, což znamená, že věřící musí nejprve vyhovět požadavkům strany a státu a poté teprve poslouchat pravidla svého náboženství a řídit se učením náboženských vůdců.⁴⁹

Z pohledu KS Číny by proto všichni katolíci měli podporovat vedoucí úlohu KS Číny a cestu socialismu.⁵⁰

Dalším příkladem snahy Vatikánu o harmonizaci vztahu s ČLR je skutečnost, že během protestů v Hongkongu (2019 a 2020) Vatikán i papež František mlčeli. Do protestů byly přitom zapojeny i křesťanské skupiny – včetně katolíků. Právě mnozí z nich byli zarmouceni postojem Vatikánu, který nijak nepodpořil své věřící.⁵¹

I když se ozývají hlasy, které Františka vnímají jako papeže inovátora, který zastává stanovisko odlišné od svých předchůdců, podobná prohlášení ale nalezneme i u nich.⁵² Jan Pavel II. a Benedikt XVI. jsou často vykreslováni jako konzervativnější než papež František,⁵³ ale všichni tři používali téměř totožný narativ ve vztahu k ČLR. Zde například hovoří Jan Pavel II. o tom, jak by čínští katolíci měli přispívat k rozvoji ČLR:

Aside. 2018. *UCA News* [on-line]. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <<https://www.ucanews.com/news/vatican-mission-oversees-chinese-underground-bishopsstepping-aside/84147>>.

48 Message of His Holiness Pope Francis to the Catholics of China...

49 Leung a Wang, *Sino-Vatican Negotiations...*, 447.

50 Cox, Lawrence. 2007. Freedom of Religion in China: Religious, Economic and Social Disenfranchisement for China's Internal Migrant Workers. *The Asian-Pacific Law and Policy Journal* 8(2), 371–430: tady 396.

51 Informace získaná z rozhovoru s katolíky, kteří se zapojili do protestů. Leden 2021.

52 Neumayr, George. 2017. *The Political Pope: How Francis is Delighting the Liberal Left and Abandoning Conservatives*. New York: Center Street, 294.

53 Zulehner, Paul M. 2016. *Papež František a jeho reforma církve*. Praha: Vyšehrad, 19.

4 Otázka autority: Sino-vatikánské napětí

Skutečný a věrný křesťan je také skutečným a dobrým občanem. Dobrý čínský katolík pracuje oddaně pro pokrok národa, dodržuje povinnosti úcty ke stáří vůči rodičům, k rodině a zemi.⁵⁴

Papežové líčili katolíky jako „dobré občany“ ze tří důvodů. Zaprvé, podle učení Vatikánu by církev neměla být spojována s žádným politickým systémem, dokonce ani s demokracií, a neměla by si klást za cíl změnu v jakékoli zemi.⁵⁵ Za druhé, Svätý stolec se snaží zbavit historické vazby na imperialismus, zvláště v čínském kontextu, a vyhnout se jakékoli další kritice v této záležitosti. A konečně, Vatikán se dlouhodobě snažil navázat diplomatické vztahy s ČLR, a proto jsou oficiální stanoviska Svatého stolce v tomto ohledu podobná oficiální rétorice KS Číny – a to hlavně v oblasti myšlenek nacionalismu a vlastenectví.

Jako zástupce Vatikánu papež František samozřejmě propaguje dialog a vyjednávání, a může proto zčásti podporovat myšlenky, které jsou považovány za důležité pro ČLR. Je to koneckonců diplomat a se vši pravděpodobností není jeho apel považován za přímou podporu komunismu. Někteří ale zpochybňují postoj papeže v této problematice a považují ho za reformátora, který prosazuje výstřední myšlenky. Je dobře známý svým zapojením do kontroverzních témat teologie osvobození,⁵⁶ sociální spravedlnosti a etických otázek, propagací podpory chudých a odsuzováním tržní ekonomiky.⁵⁷ Zvláště poslední myšlenka spojuje papeže Františka s částí oficiální ideologie KS Číny.

Uvádí například:

Zatímco výdělky málokterých exponenciálně rostou, výdělky většiny se stále více vzdalují od blahobytu této šťastné menšiny. Tato nerovnováha plyne z ideologií, které obhajují absolutní autonomii trhů a finančních spekulací. Proto upírají právo na kontrolu státům, které jsou pověřeny tím, aby chránily obecné blaho. Nastoluje se nová, neviditelná, někdy virtuální tyranie, která jednostranně a neúprosně diktuje svoje zákony a svá pravidla.⁵⁸

---

54 Apostolic Journey to Pakistan, Philippines I, Guam, Japan, Anchorage. 1981. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/travels/1981/travels/documents/trav_far-east.html>.

55 Moody, *The Catholic Church in China Today...*, 410.

56 Teologie osvobození považuje kapitalismus za nemorální a za prostředek útlaču chudých. Teologie osvobození vybízí katolíky, aby místo kapitalismu prosazovali sociální spravedlnost. Před nástupem na papežský stolec napsal papež František kapitolu s názvem „Omezení kapitalismu“, ve které přirovnává kapitalismus k podpoře sobeckého a nespravedlivého jednání. Papež Jan Pavel II. na druhou stranu proti této teologii brojil. Viz také McQuillan, Lawrence J. a Park, Hayeon C. 2017. Pope Francis, Capitalism, and Private Charitable Giving. *The Independent Review* 21(3), 419–441.

57 Papež František se také snaží osvobodit Vatikán od materialismu a elitářství. Zrušil a odvolal řadu čestných titulů, protože je přesvědčen, že pouze podporují sociální hierarchii uvnitř církve a jsou nástrojem pro vytváření zisku. Blíže k tomuto viz Zulehner, *Papež František a jeho reforma církve...*, 34–37.

58 Evangelii Gaudium. 2013. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <<http://>

Během svého pontifikátu papež František propaguje stát jako kontrolní mechanismus při vytváření rovnějších podmínek pro své občany. Na jedné straně se zastává schopnosti vlády „donucovat“ občany, aby přispívali, na druhé kritizuje tržní ekonomiku. McQuillan a Park papežovu pozici hodnotí následovně:

Papež František volá po rozšířené úloze vlád při přerozdělování ve snaze zmírnit chudobu, [ale současně] také vede neutuchající útok proti kapitalismu.⁵⁹

Někteří dokonce spojují jeho myšlenky přímo s Marxovou představou třídního boje.⁶⁰ Paolo Carreri ilustruje tento bod na karikatuře,⁶¹ na které je zobrazen papež František, jak drží transparent, který hlásá, že Ježíš Kristus byl sám komunist, a tím jasně vyjadřuje, jak podle některých kritiků papež sám prosazuje koncepcí podobné komunistickým.⁶²

Řada jiných však podporuje papežovy snahy a uvádí, že jeho poslání není marxistické, ale zaměřuje se na prosazování ideálu Ježíše Krista jako nositele spásy všem lidem bez ohledu na jejich společenské postavení.⁶³

Jiné hlasy kritizují prozatímní sino-vatikánskou dohodu ne kvůli levicovým myšlenkám papeže Františka, ale proto, že dohoda nebrání úplnou náboženskou svobodu ani dostatečně nepodporuje lidská práva. Podle těchto kritiků by papež neměl aktivně usilovat o spolupráci s pekingskou vládou, která nepovoluje všem občanům skutečnou svobodu vyznání, a navíc v mnoha ohledech porušuje lidská práva svých občanů.⁶⁴ Zvláště mnozí z podzemních duchovních a biskupů v ČLR jsou z dohody zklamáni a současně cítí zmatek. Často mají pocit zrady, protože mnozí podzemní katolíci čelili a stále čelí pronásledování za věrnost Vatikánu, a obávají se, že vůbec nedojde ke zlepšení celkové situace pro katolíky – naopak v nové náboženské politice i dohodě spatřují prostředky kontroly ze strany KS Číny.⁶⁵ Naznačují, že papež František není obeznámený s každodenní realitou vě-

w2.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazioni-ap_20131124_evangelii-gaudium.html>.

59 McQuillan a Park, Pope Francis, Capitalism, and Private Charitable Giving..., 420, 422.

60 Stourton, Ed. 2015. Is the Pope a Communist? *BBC News* [on-line]. [cit. 2021-10-06]. Dostupné z: <<https://www.bbc.com/news/magazine-33024951>>.

61 Calleri, Paolo. 2013. Revolutionär. *Paolo Calleri* [on-line]. [cit. 2021-10-06]. Dostupné z: <http://www.paolo-calleri.de/paolo-calleri/karikaturenseiten2013/revolutionaer_farbig_calleri.html>.

62 Kritikem papeže a jeho náklonnosti ke komunistickým myšlenkám je například George Neumayr. Viz Neumayr, *The Political Pope...*

63 Více k podobným apologetikám viz Zulehner, *Papež František...*, 43–64; Spadaro, Antonio. 2018. The Agreement between China and the Holy See. *La Civiltà Cattolica* [on-line]. [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <<https://laciviltacattolica.com/the-agreement-between-china-and-the-holy-see/>>.

64 Chung, China Cannot be Trusted on Sino-Vatican Deal...; United We Stand: China's Underground Priests...

65 Bible Rewrite Helps Stoke Censorship Fears in China. 2018. *UCA News* [on-line]. [cit. 2020-02-

4 Otázka autority: Sino-vatikánské napětí

řících v Číně, a varují Vatikán před situací podzemní církve, kdy jsou podzemní duchovní i laičtí věřící pronásledováni, protože vláda je nutí, aby vstoupili do oficiální církve.⁶⁶ Také z řad akademické obce zkoumající katolíky v ČLR se ozývají znepokojené hlasy. Například Beatrice Leung se obává skutečností, že Vatikán dostatečně nerozumí čínské politické kultuře. Domnívá se totiž, že papež František naivně doufá ve zlepšení podmínek pro katolíky v Číně. Toho ale dohodou plnou ústupků nemusí dosáhnout.⁶⁷ Nejhlasitějším kritikem dohody je nepochybně bývalý arcibiskup Hongkongu – kardinál Joseph Zen Ze-kium (Chen Rijun 陈日君, *1932). Ten dokonce o dané problematice vydal knihu.⁶⁸ V ní odkazuje na kázání a úryvky z textů papeže Benedikta XVI. a vysvětluje, jaké ohrožení představuje tato dohoda v kontextu katolické církve v Číně i ve světě.⁶⁹ Dalším příkladem je kritika od Benedikta Rogerse. Ten na podzim 2020, v době, když byla obnovena jednání mezi Vatikánem a ČLR, publikoval kritiku sino-vatikánských jednání, protože podle jeho svědectví:

Čína už teď [před jejím prodloužením] dohodu porušuje. Minulý týden bylo v provincii Jiangxi nesouhlasícím katolickým duchovním nařízeno domácí vězení, což je porušením dohody, která má chránit duchovenstvo před nátlakem. Kněžím z diecéze Yujiang, kteří jsou pod dohledem, bylo zakázáno „účastnit se jako duchovní jakékoli náboženské aktivity“ poté, co odmítli vstoupit do takzvané „vlastenecké církve“ zřízené režimem, a biskupu Lu Xinpingovi bylo znemožněno sloužit mši.⁷⁰

Navíc má nyní KS Číny otevřené dveře k volbě biskupů, kteří nemusí být loajální Vatikánu, ale straně. Papež František na druhou stranu zdůrazňuje potřebu sjed-

---

10]. Dostupné z: <<https://www.ucanews.com/news/bible-rewrite-helps-stoke-censorship-fears-in-china/81983>>; United We Stand: China's Underground Priests...

66 Catholic Persecution Worse After Vatican-China Deal, Congress Finds. 2020. *Catholic News Agency* [on-line]. [cit. 2021-10-01]. Dostupné z: <<https://www.catholicnewsagency.com/news/catholic-persecution-worse-after-vaticanchina-deal-congress-finds-89755>>.

67 Leung, Beatrice. 2020. Joseph Cardinal Zen Ze-kium of Hong Kong. In Chu, Cindy Y.-Y. a Mariani, Paul P. (eds.). *People, Communities, and the Catholic Church in China*. Singapur: Palgrave Macmillian, 61–77: tady 70.

68 Zen, Joseph. 2019. *For Love of My People I Will Not Remain Silent: On the Situation of the Church in China*. San Francisco: Ignatius Press.

69 V květnu roku 2022 hongkongská policie zatkla kardinála Zena. Podle tamních médií čelí Zen spolu s dalšími třemi osobami zapojenými do Fondu humanitární pomoci 612 obviněním z porušení zákona o národní bezpečnosti z roku 2020, a to za údajné spolčení se zahraničními silami. Znepokojení nad jeho zatčením také vyjádřil Vatikán: Kardinál Zen zatčen v Hongkongu, Svatý stolec vyjádřil znepokojení. 2022. *Vatican News* [on-line]. [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <<https://www.vaticannews.va/cs/cirkev/news/2022-05/kardinal-zen-zatcen-v-hongkongu-svaty-stolec-vyjadril-znepokojeni.html>>.

70 Rogers, Benedict. 2020. China Is Already Breaking Its Vatican Deal: Ordinary Catholics Deserve To Know the Details of the Arrangement. *Foreign Policy* [on-line]. [cit. 2021-10-01]. Dostupné z: <<https://foreignpolicy.com/2020/09/17/china-francis-vatican/>>.

notit církev, i když podmínky nejsou ještě dokonalé, a pro ilustraci svého stanoviska používá jako příklad Abraháma:

Pokud by si Abrahám před odchodem ze své země činil nároky na ideální sociální a politické podmínky, možná by nikdy nevyšel. [...] Tím, co mu dovolilo důvěřovat Bohu, tedy nebyly dějinné změny, nýbrž naopak jeho čistá víra způsobila změnu dějin.⁷¹

Papež František očividně není slepý k situaci čínských katolíků ani nepřechází bez povšimnutí přísnou kontrolu uplatňovanou čínským režimem. Zřejmě skutečně doufá, že jeho zapojení pomůže přinést transformaci a normalizaci situace a že „čínští katolíci [budou moci] prožívat svoji víru v plném společenství se všeobecnou církví.“⁷²

Vatikán dodnes (2023) obhajuje dohodu jako důležitý krok směrem k normalizaci diplomatických vztahů s ČLR a sjednocení katolické církve. Rok po podepsání přinesla dohoda své ovoce – proběhlo první oficiální společné jmenování čínských biskupů posvěcené jak čínským státem, tak Vatikánem v historii ČLR. 26. srpna 2019 byl vysvěcen první biskup po podepsání dohody – Antonio Yao Shun 姚顺 (*1965) byl ve svých 54 letech jmenován biskupem oblasti Jining 集宁 ve vnitřním Mongolsku. O dva dny později byl vysvěcen další biskup – Stefano Xu Hongwei 胥红伟 (*1975), který se stal biskupem Hanzhong 汉中 v provincii Shaanxi. Svěcení nových biskupů provázely jak nadšené zprávy z Vatikánu, tak množství kritiky a obav. Vatikán však dále zdůrazňuje, že je to poprvé od vzniku ČLR, kdy Vatikán uzavřel fakticky mezinárodní dohodu s Čínou. Z pohledu Vatikánu je nejdůležitějším úspěchem dohody skutečnost, že papež má konečné slovo při jmenování biskupů v Číně a všichni čínští katolíci jsou nyní spojeni se Svatým stolcem – protože Vatikán nyní uznává všech 100 biskupů v Číně (z toho 31 je podzemních a nemají oficiální vládní uznání ze strany KS Číny).⁷³

Podle zastánců dohody z Vatikánu by výsledkem jednání měly být menší počet pronásledování a zlepšení života čínských katolíků a současně zlepšení harmonické spolupráce mezi katolickými věřícími a státem. Rogers však není jediný, kdo informuje o útlaku čínských katolíků ze strany čínské vlády v posledních dvou letech.⁷⁴ Někteří jdou dokonce tak daleko, že přirovnávají KS Číny a Xi Jinpinga k Hitlerovi,⁷⁵ když upozorňují na to, jak špatně čínská vláda s katolíky zachází.

71 Message of His Holiness Pope Francis to the Catholics of China...

72 Ibid.

73 Ticozzi, Sergio. 2020. 2019 Statistics and Major Events of the Catholic Church in China. *Tripod* 40(196), 205–220.

74 Viz například Cervellera, Bernardo. 2019. Religious Policy in China Before and After the Sino-Vatican Agreement. *Asia News* [on-line]. [cit. 2021-10-01]. Dostupné z: <<http://www.asianews.it/news-en/Religious-policy-in-China-before-and-after-the-Sino-Vatican-agreement-47980.html>>.

75 Li, Ruohan. 2020. Fear of Sino-Vatican Agreement: Echoes of the Church with Hitler. *Asia News*

4 Otázka autority: Sino-vatikánské napětí

Obavy kritiků se zdají oprávněné, protože po dohodě následoval tvrdý zákrok čínského režimu proti katolickým kněžím odmítajícím vstup do VSČK. Navzdory nadějím Vatikánu nebyla čínská vláda po roce 2018 k čínským katolíkům milosrdná. Došlo k uzavření nebo zboření několika katolických kostelů a po celé Číně jsou odstraňovány kříže.⁷⁶ Vyskytly se dokonce zprávy o šikanování a násilném zničení několika zástupců církve kvůli jejich věrnosti Vatikánu a odporu vůči straně. Na týden například zmizel biskup Shao Zhumin 邵祝敏 (*1963) z diecéze Yongjia 永嘉 / Wenzhou 温州. Také bývalý biskup Guo Xijin 郭希锦 (*1958) z diecéze Funing 福宁 / Mindong 闽东 se odmítl zaregistrovat u VSČK, a byl proto zadržen policií. Právě Guo byl jedním z podzemních biskupů, které po podpisu nové sino-vatikánské dohody Vatikán požádal, aby odstoupili ze své funkce.⁷⁷ Nedávným náznakem toho, že se režim KS Číny skutečně nesnaží vyjít v ústřety Vatikánu ani lokálním katolíkům, je fakt, že v květnu roku 2022 hongkongská policie zatkla mnohaletého kritika režimu, kardinála Josepha Zen Ze-kiuna. I když ho po pár hodinách propustili na kauci, čelí Zen spolu s dalšími třemi osobami zapojenými do Fondu humanitární pomoci 612 obviněním z porušení zákona o národní bezpečnosti z roku 2020. Údajně se spojil se zahraničními silami. Jeho zatčení velice znepokojilo nejen hongkongskou komunitu věřících, ale také Svatý stolec. Papež vydal zprávu, že danou situaci pečlivě sleduje, a požádal věřící, aby se za církve v Číně společně modlili.⁷⁸

Co se týče pozitivního (a možná i naivního) přístupu Františka k situaci čínských katolíků, existuje zde jistá paralela z dob studené války. Ačkoli byl Pius XII. vysoce striktní a odmítal veškerou spolupráci s komunisty, jeho přístup nepřinesl katolické církvi žádné pozitivní výsledky. Právě naopak. Východoevropský socialistický blok odpověděl ještě krutějším potlačováním náboženských svobod. Papežové Jan XXIII. a Pavel VI. změnilí způsob, jakým se vedla diplomatická jednání s komunistickými režimy, aniž přitom nějak ospravedlňovali nebo legitimizovali komunistickou nadvládu ve východní Evropě, a nastolili dialog. Výsledkem bylo to, že se dokonce i Moskva snažila pokračovat ve spolupráci se Svatým stolicem a do omezené míry tolerovala katolické aktivity v Sovětském svazu.⁷⁹ Proto se můžeme domnívat, že současný přístup Vatikánu je ovlivněn touto zkušeností a vírou,

[on-line]. [cit. 2021-10-02]. Dostupné z: <<http://www.asianews.it/news-en/Fear-of-Sino-Vatican-Agreement:-Echoes-of-the-Church-with-Hitler-51050.html>>.

76 Madsen, Richard. 2020. Religious Policy in China. In Feuchtwang, Stephan (ed.). *Handbook on Religion in China. Handbooks of Research on Contemporary China Series*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 17–33: tady 29.

77 Wang, Yong. 2020. Unregistered Catholic priests pressured into Patriotic Church. *Bitter Winter* [on-line]. [cit. 2021-10-05]. Dostupné z: <<https://bitterwinter.org/unregistered-catholic-priests-pressured-into-patriotic-church/>>.

78 Kardinál Zen zatčen v Hongkongu...

79 To ale neznamená, že by to vedlo k zakotvení náboženské svobody v ústavách komunistických zemí. Řada zemí nicméně dovolila svým biskupům návštěvu Vatikánu. Prezident Chruščov dokonce

že spolupráce může pomoci při prosazování náboženské svobody. Neměli bychom také zapomínat, že sino-vatikánská jednání zahájili už Františkovi bezprostřední předchůdci. Dialog mezi Vatikánem a Pekingem byl obnoven za pontifikátu Jana Pavla II. po několika desetiletích mlčení a Benedikt XVI. navázal stejným přístupem k diplomatickým vztahům. Měli bychom proto činy papeže Františka uvést do souvislostí s činy jeho předchůdců. On sám právě tuto skutečnost opakoval při řadě příležitostí, kdy zdůvodňoval svá rozhodnutí. Dohodu lze proto považovat za výsledek mnoha změn v katolické církvi během řady let, ale také za Františkovo úsilí pramenící z jeho osobních postojů. Ve všem, co papež František píše a káže, rezonuje myšlenka, že katolická církev potřebuje „budovat mosty, ne zdi“.⁸⁰ Historický vývoj v katolické církvi proto ve spojení s osobním stanoviskem současného papeže vytvořil podmínky pro uzavření sino-vatikánské dohody. Ale to, zda sino-vatikánská jednání naplní naděje Vatikánu, nebo noční můry všech kritiků dohody, stále není známo. Nicméně se zdá, že pronásledování katolíků zesiluje. Tato dohoda by tak mohla mít za následek ještě větší moc nad katolickou církví v rukou KS Číny, protože klíčovým zájmem čínské komunistické vlády je ovládnutí veškerého náboženského života občanů, jeho kontrola a podřízení se straně.

---

zaslal osobní dopis papeži Janu XXIII. k jeho narozeninám. Více k dialogu Vatikánu s východoevropskými komunistickými režimy viz Luxmoore a Babiuchová, *Vatikán a rudý praporek*...

80 Message of the Holy Father to Participants in the 3rd International Conference of 'Catholic Theological Ethics in the World Church'. 2018. *The Holy See* [on-line]. [cit. 2019-05-20]. Dostupné z: <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2018/documents/papa-francesco_20180711_messaggio-etica-teologica>.